

Stabiliteit en groei

Iedereen is het er wel over eens dat de Europese top van Amsterdam op 16 en 17 juni jongstleden niet echt uitblonk in daadkrachtige besluitvorming omtrent de toekomstige samenstelling van de Europese Commissie en de stemverhouding in de Raad van Ministers. Het is wel een erg mager Verdragje van Amsterdam geworden. Als enig concreet resultaat kon het op de valreep herbevestigen van het door Duitsland afgedwongen pact voor stabiliteit en groei gemeld worden. Het op 16 juni ondertekende stabiliteitspact verplicht de aan de EMU deelnemende landen ook vanaf 1999 hun begrotingstekorten niet verder te laten oplopen dan 3 procent van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Bij overschrijding hiervan kan het betreffende land in eerste instantie gedwongen worden om strafdeposito's aan te houden en uiteindelijk een boete van hoogstens 0,5 procent van zijn BBP te betalen.

Door de recente Franse parlementsverkiezingen waren de linkse partijen ook tot hun eigen verrassing plotseling aan de macht gekomen. De socialistische premier Jospin en zijn minister van Financiën Strauss-Kahn stelden het stabiliteitspact, waarvan eenieder dacht dat het in Amsterdam een hamerstuk zou zijn, opnieuw ter discussie, en eisten een plan ter bestrijding van de werkloosheid in Europa. De achtergrond hiervan is de aloude misvatting dat een opgerekt overheidstekort op langere termijn economische groei en werkgelegenheid kan genereren. Blijkbaar waren de Franse socialisten het debacle van de Keynesiaanse vraagstimulering in de beginjaren van Mitterrands presidentschap alweer vergeten. Hoewel de Duitse positie door de poging van minister Waigel om de goudvoorraad van de Bundesbank te herwaarderen (wat op zich geoorloofd is) en de daaruit voortvloeiende winst vervroegd af te dragen sterk verzwakt was, heeft een energiek

Nederlands voorzitterschap toch dit heikele punt kunnen oplossen door aan het stabiliteitspact een resolutie toe te voegen over groei en werkgelegenheid. Dit maakt het pact nog meer een politiek compromis dan het al was geworden tijdens de vorige top in Dublin. Daar was immers afgesproken dat bij een serieuze recessie – een negatieve groei van 0,75 tot 2 procent – aan de overtreders dispensatie kan worden verleend en dat de Europese ministers van Economische Zaken en Financiën (Ecofin) slechts met een gekwalificeerde meerderheid boetes kunnen opleggen. Dit betekent dat voor het stabiliteitspact hetzelfde geldt als voor de budgettaire convergentiecriteria: indien een lidstaat de boel bewust wil flessen, dan kunnen de overige lidstaten dat niet verhinderen. Dit benadrukt eens te meer het belang van een versnelde politieke integratie in de Europese Unie.

Niettemin neemt de kritiek op de convergentiecriteria niet alleen vanuit de politieke, maar ook vanuit de academische hoek toe. Sommigen menen dat deze criteria op geen enkele wijze economisch te rechtvaardigen zijn, anderen vinden echter dat zij letterlijk moeten worden toegepast. De essentie van de convergentiecriteria is dat zij, zoals alle normen, vóóraf disciplinerend werken. Dit betekent dat politici en beleidsmakers nu zo weinig mogelijk over de mate van politieke interpretatie moeten praten om de criteria op het beslissende moment met enige soepelheid toe te kunnen passen. Het is duidelijk dat slechts weinigen zich hieraan gehouden hebben. Door hun herinterpretatie van het Verdrag van Maastricht hebben vele politici, waaronder premier Kok ('drie procent is drie procent', hetgeen in goud boven het bed van de liberale voorman Bolkestein hangt), zichzelf de strop omgedaan. Wij zien dan ook dat onze premier al geleidelijk afstand begint te nemen van zijn eerdere uitspraken over de tekortquote.

Voor wat betreft de tekortquote is er niets vastgelegd omtrent het cijfer achter de komma. Een mogelijke oplossing zou kunnen zijn om volgend jaar niet alleen het gerealiseerde begrotingstekort over 1997 te nemen, maar tevens het door het EMI voorspelde tekort over 1998 (dat voor Duitsland en Frankrijk duidelijk lager en voor Italië aanzienlijk hoger zal uitvallen). Dit is een betere indicatie voor het duurzame verloop van de tekortquote.

Natuurlijk zal de EMU niet uitgesteld of afgefloten worden bij een tekortquote van bijvoorbeeld 3,5 procent. Daarvoor zijn de reeds verrichte economische en politieke investeringen te groot. Daarenboven kan van het bankwezen en bedrijfsleven niet verwacht worden dat zij verder investeren in hardware, software en menselijk kapitaal bij een reële kans op het (voorlopig?) afblazen van het gehele EMU-project. De EMU-trein rijdt dus gewoon door, zij het onder een wat ongelukkiger gesternte dan daarvoor. De mogelijkheid van een soepele overgang naar de euro is toch grotendeels verkeken door onnodige politieke blunders. Het ziet er helaas naar uit dat wij afstevnen op een brede EMU, inclusief Italië. De Italiaanse premier Prodi moet zeker blij verrast zijn door de Duitse verlegenheid vanwege het 'Rhinegold' en de onverwachte steun van de Franse socialisten. Hij zal nu geen genoegen nemen met een toetreding later dan 1 januari 1999. De keerzijde van deze ontwikkeling is daarentegen dat de euro in een uitgebreide EMU relatief zwakker zal zijn dan in een kleine EMU. Dit impliceert dat de ECB in een brede EMU harder op de rem zal moeten trappen in het geval van oplopende inflatieverwachtingen.¹

Het bovenstaande neemt niet weg dat de lidstaten van de Europese Unie op dit ogenblik geconfronteerd worden met een enorm werkloosheidsprobleem. Dit is echter niet zozeer het gevolg van het budgettaire en monetaire beleid, als wel van de overregulering van arbeidsmarkten ('insider-outsider'-problemen) en productmarkten (openingstijden van winkels, etc.) in vele EU-landen. Opvallend is dat de kleine lidstaten (en het Verenigd Koninkrijk) het meest opgeschoten zijn met de sanering van de overheidsbegro-

ting, maar ook het verst gevorderd zijn met de deregulering van hun arbeids- en productmarkten. Denemarken en Nederland zijn wat dat betreft de aansprekende voorbeelden. Het zijn vooral de grote EU-lidstaten (Duitsland, Frankrijk en Italië) die op het gebied van deregulering achterlopen of zelfs nog moeten aanvangen. Zoals bekend duurt het enige tijd voordat de effecten van deregulering op groei en werkgelegenheid manifest worden. Het is evident dat deze landen hiermee te lang gewacht hebben en nu met de gebakken peren zitten. Op dit terrein bestaat er geen 'quick fix'.

Wat is nu de oplossing voor deze ogenschijnlijke misère? Allereerst dient bij een politieke interpretatie van de budgettaire convergentiecriteria a fortiori te worden vastgehouden aan het stabiliteitspact, ook al is dit geen panacee. Daarnaast moeten vooral de grote EU-landen haast maken met het introduceren van meer flexibiliteit in hun arbeids- en productmarkten. In dit opzicht vallen zeker initiatieven te verwachten van het Britse voorzitterschap in de eerste helft van 1998. Premier Blair heeft hierop in Amsterdam al een voorschot genomen. Ten slotte zal eveneens de harmonisatie van belastingen (inkomstenbelasting, vennootschapsbelasting en bronbelasting) snel op de politieke agenda gezet moeten worden, hetgeen reeds enige tijd een hartenwens is van Europees commissaris Monti. Zo niet, dan zullen deze belastingsdistorties steeds meer gaan gelden als concurrentienadelen in het 'level playing field' dat onstaat ten gevolge van de interne markt en de euro. Het lijkt erop dat de politici en beleidsmakers in sommige landen achter de ontwikkelingen aan hobbelen. Misschien wordt het in deze landen tijd voor een nieuwe generatie? ♦

Prof.dr. S.C.W. Eijffinger

De auteur is verbonden aan het Europa College te Brugge, de Humboldt Universiteit te Berlijn en de Katholieke Universiteit Brabant te Tilburg.

Noot

1. Zie hiervoor: S.C.W. Eijffinger, Europees monetair beleid vergt institutionele convergentie, *Bank- en Effectenbedrijf november 1996*, blz. 12-17.